

Advocacy Center
for **Democratic Culture**

CFLI/FCIL
Canada Fund for Local Initiatives
Fonds canadien d'initiatives locales

Analiza seksualnog uznemiravanja i rodno zasnovanog nasilja na severu Kosova

Ova publikacija je izrađena u okviru projekta „Prekinimo tišinu: Borba protiv seksualnog uznemiravanja i rodno zasnovanog nasilja na severu Kosova“, koji sprovodi NVO ACDC uz podršku Kanadskog fonda za lokalne inicijative (CFLI). Sadržaj ove publikacije je isključiva odgovornost NVO ACDC i ne odražava nužno stavove Kanadskog fonda za lokalne inicijative (CFLI).

Centar za zastupanje demokratske kulture

Januar 2026

SADRŽAJ

O PROJEKTU	4
Uvod	5
Pozadina problema.....	7
Metodologija	8
Pravni i institucionalni okvir.....	9
Rasprostranjenost nasilja i prijavljivanje	11
Specifični izazovi na severu Kosova	12
Nedostaci u sprovođenju zakona i koordinaciji institucija	15
Situaciona analiza na severu Kosova	17
Perspektiva žrtava: zašto institucionalni odgovor nije dovoljan ..	25
Posebna ranjivost žena u multietničkom i postkonfliktnom okruženju	26
Zaključak.....	28
Preporuke	29

O PROJEKTU

Projekat „Prekinimo tišinu: Borba protiv seksualnog uznemiravanja i rodno zasnovanog nasilja na severu Kosova“ sproveden je sa ciljem da pruži empirijski utemeljen uvid u rasprostranjenost, obrasce i institucionalne odgovore na seksualno uznemiravanje i rodno zasnovano nasilje (RZN) u severnim opštinama Kosova. Istraživanje je realizovano u specifičnom post-konfliktnom i multietničkom kontekstu, u kojem pitanja bezbednosti, međuetničkih odnosa i poverenja u institucije direktno utiču na spremnost građana da prijave nasilje i koriste dostupne mehanizme zaštite.

Geografski obuhvat projekta uključuje opštine Severna Mitrovica, Zvečan, Leposavić i Zubin Potok, uz dodatni istraživački fokus na Južnu Mitrovicu, imajući u vidu učestalost prijavljenih međuetničkih incidenata i mobilnost stanovništva između severnog i južnog dela regiona. Posebna pažnja posvećena je iskustvima žena i devojaka iz različitih etničkih zajednica, kao i percepcijama lokalnih aktera o funkcionisanju sistema prevencije i zaštite od RZN.

Projekat je koncipiran kao analitičko-istraživačka intervencija, čiji je primarni cilj bio da identifikuje ključne strukturne i institucionalne prepreke u prepoznavanju, prijavljivanju i procesuiranju seksualnog uznemiravanja i drugih oblika rodno zasnovanog nasilja. Istraživački fokus obuhvatio je pitanja niskog nivoa prijavljivanja, prisutne stigmatizacije žrtava, ograničenog razumevanja pojma seksualnog uznemiravanja u praksi, kao i izazova u međuinstitucionalnoj saradnji između policije, pravosuđa i organizacija civilnog društva.

Istraživački nalazi projekta predstavljaju osnovu za dalju analizu postojećeg pravnog i institucionalnog okvira, kao i za formulisanje preporuka usmerenih na unapređenje javnih politika, jačanje preventivnih mehanizama i razvoj kontekstualno prilagođenih odgovora na seksualno uznemiravanje i rodno zasnovano nasilje u severnom delu Kosova.

UVOD

Seksualno uznemiravanje i drugi oblici rodno zasnovanog nasilja (RZN) predstavljaju ozbiljan društveni i bezbednosni problem na Kosovu, sa posebno izraženim izazovima u severnim opštinama. U ovom regionu, složen postkrizni i multietnički kontekst, nizak nivo poverenja u institucije, fragmentisana institucionalna praksa i prisutna društvena stigma dodatno otežavaju prepoznavanje, prijavljivanje i adekvatno procesuiranje ovih oblika nasilja.

Iako pravni okvir Kosova formalno prepoznaje i sankcioniše seksualno uznemiravanje i rodno zasnovano nasilje, u praksi i dalje postoji značajan jaz između normativnih odredbi i njihove primene, naročito u sredinama sa oslabljenim institucionalnim kapacitetima i ograničenom međuinstitucionalnom koordinacijom. Poseban izazov predstavljaju slučajevi koji imaju međuetničku dimenziju, jer oni dodatno utiču na osećaj lične bezbednosti, slobodu kretanja i društvenu koheziju u lokalnim zajednicama.

Ovaj dokument javnih politika zasniva se na nalazima istraživanja sprovedenog u severnim opštinama Kosova u okviru projekta „*Prekinimo tišinu: Borba protiv seksualnog uznemiravanja i rodno zasnovanog nasilja na severu Kosova*“. Cilj dokumenta je da ponudi pregled ključnih problema i sistemskih nedostataka u postojećem odgovoru na seksualno uznemiravanje i RZN, kao i da identifikuje oblasti u kojima su potrebne ciljane i kontekstualno prilagođene javne politike kako bi se unapredila prevencija, zaštita žrtava i institucionalna odgovornost

POZADINA PROBLEMA

Rodno zasnovano nasilje (RZN), uključujući seksualno uznemiravanje, predstavlja jedan od najrasprostranjenijih i društveno najštetnijih oblika kršenja ljudskih prava na Kosovu. Iako se javni diskurs poslednjih godina češće bavi ovim pitanjem, nasilje nad ženama i devojkaма i dalje je u velikoj meri prisutno u privatnoj i javnoj sferi, često ostajući nevidljivo, neprijavljeno ili nedovoljno ozbiljno shvaćeno.

Seksualno uznemiravanje je posebno problematično jer se često percipira kao „manje ozbiljan” oblik nasilja, normalizuje se u svakodnevnom životu i retko prepoznaje kao povreda dostojanstva i bezbednosti. U praksi, žrtve se suočavaju sa društvenom stigmatizacijom, strahom od osude, nepoverenjem u institucije i nedostatkom jasnih informacija o dostupnim mehanizmima zaštite. Ovi faktori značajno utiču na nisku stopu prijavljivanja i produžavaju ciklus nasilja.

Na Kosovu, problem RZN dodatno je oblikovan usled perioda društvene obnove, snažnim patrijarhalnim normama i dugotrajnim društvenim podelama. Nasleđe konflikta, kolektivne traume i normalizacija nasilja u javnom prostoru ostavili su dugoročne posledice po percepciju bezbednosti, naročito za žene i devojke. U takvom okruženju, nasilje se često posmatra kao privatna stvar, dok se odgovornost prebacuje na žrtve umesto na počiniocе i system

Uprkos postojanju formalnog pravnog i institucionalnog okvira za borbu protiv rodno zasnovanog nasilja, jaz između

Sever Kosova

Situacija na severu Kosova dodatno je složena zbog multietničkog sastava stanovništva, političkih tenzija i oslabljenog poverenja u institucije. U ovom regionu, pitanja bezbednosti, međuetničkih odnosa i paralelnih institucionalnih praksi utiču na to da su žrtve često obeshrabrene da prijave nasilje, naročito u slučajevima koji imaju međuetničku dimenziju. Strah od dodatne stigmatizacije, politizacije slučajeva ili nedostatka adekvatne institucionalne reakcije dovodi do toga da seksualno uznemiravanje i drugi oblici RZN ostaju potisnuti i nevidljivi.

normi i prakse ostaje izražen. Prevencija, rana identifikacija i koordinisan institucionalni odgovor često su nedovoljno razvijeni, dok se odgovornost sistema neretko svodi na pojedinačne slučajeve umesto na dugoročne, strukturne promene.

U tom kontekstu, razumevanje rodno zasnovanog nasilja i seksualnog uznemiravanja kao šireg društvenog i bezbednosnog problema, a ne isključivo kao individualnog incidenta, predstavlja ključni preduslov za razvoj delotvornih javnih politika i održivih institucionalnih odgovora.

METODOLOGIJA

Ovaj dokument javnih politika se zasniva na nalazima kvalitativnog istraživanja sprovedenog u periodu avgust–septembar 2025. godine u okviru projekta „*Prekinimo tišinu: Borba protiv seksualnog uznemiravanja i rodno zasnovanog nasilja na severu Kosova*“. Istraživanje je imalo za cilj da pruži uvid u percepcije, iskustva i institucionalne izazove u vezi sa seksualnim uznemiravanjem i drugim oblicima rodno zasnovanog nasilja u severnim opštinama Kosova.

Korišćena je kvalitativna metodologija, koja je obuhvatila šest polustrukturisanih intervjua sa relevantnim akterima i četiri fokus grupe sa građanima. Intervjui su sprovedeni sa predstavnicima institucija, organizacija civilnog društva i drugim relevantnim akterima uključenim u prevenciju i odgovor na rodno zasnovano nasilje, dok su fokus grupe okupile žene i druge članove lokalnih zajednica iz severnih opština Kosova.

Fokus grupne diskusije omogućile su detaljnije razumevanje ličnih iskustava, stavova i prepreka sa kojima se suočavaju žrtve i potencijalne žrtve seksualnog uznemiravanja, kao i percepcija o dostupnosti i efikasnosti institucionalnih mehanizama zaštite. Intervjui su korišćeni za sagledavanje institucionalne perspektive, identifikovanje postojećih praksi, kao i uočenih nedostataka u koordinaciji i odgovoru sistema.

Prikupljeni kvalitativni podaci analizirani su tematski, sa fokusom na obrasce koji se ponavljaju, ključne prepreke u prijavljivanju i procesuiranju slučajeva, nivo poverenja u institucije i specifične izazove koji proističu iz multietničkog konteksta severa Kosova. Nalazi istraživanja predstavljaju empirijsku osnovu za zaključke i preporuke iznete u ovom dokumentu javnih politika.

PRAVNI I INSTITUCIONALNI OKVIR

Kosovo je uspostavilo sveobuhvatan pravni i strateški okvir za borbu protiv rodno zasnovanog nasilja (RZN) i seksualnog uznemiravanja.¹ Ustav Kosova od 2020. godine direktno integriše standarde Istanbulske konvencije (Konvencije Saveta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici), čime su međunarodni zahtevi postali deo unutrašnjeg pravnog poretka.² Usvojeni su ključni zakoni, uključujući Zakon br. 08/L-185 o prevenciji i zaštiti od nasilja u porodici, nasilja nad ženama i rodno zasnovanog nasilja (2023), koji po prvi put jedinstveno uređuje ovu oblast, usklađujući se sa Istanbulskom konvencijom.³ Ovaj novi zakon zamenio je raniji zakon o zaštiti od nasilja u porodici iz 2010. godine⁴ i dopunjuje odredbe Krivičnog zakonika, koji od 2019. godine priznaje seksualno uznemiravanje i porodično nasilje kao krivična dela.⁵

Pored zakona, postoji i Zakon o rodnoj ravnopravnosti (2015) kojim su zabranjene diskriminacija i uznemiravanje po osnovu pola, kao i relevantni protokoli i standardi za postupanje institucija.⁶ Kosovo je donelo i Nacionalnu strategiju za zaštitu od nasilja u porodici i nasilja nad ženama 2022–2026, koja zajedno sa akcionim planom definiše mere prevencije, zaštite žrtava i gonjenja počinitelaca.⁷ Institucionalni mehanizmi uključuju Agenciju za rodnu ravnopravnost pri Kabinetu premijera i multisektorske koordinacione mehanizme na centralnom i lokalnom nivou.⁸ Na primer, uspostavljeni su opštinski koordinacioni mehanizmi koji okupljaju policiju, centre za socijalni rad, tužioce, zdravstvene ustanove i organizacije civilnog društva radi bolje razmene informacija i zajedničkog delovanja u slučajevima nasilja.⁹ Takođe, uvedene su posebne mere zaštite

¹ Skupština Republike Kosovo, *Zakonodavni okvir za prevenciju i borbu protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici*, Priština.

² Ustav Republike Kosovo (sa amandmanima), član 22 – direktna primena međunarodnih sporazuma o ljudskim pravima, uključujući Istanbulsku konvenciju.

³ Skupština Republike Kosovo, Zakon br. 08/L-185 o prevenciji i zaštiti od nasilja u porodici, nasilja nad ženama i rodno zasnovanog nasilja, 2023.

⁴ Skupština Republike Kosovo, Zakon br. 03/L-182 o zaštiti od nasilja u porodici, 2010.

⁵ Skupština Republike Kosovo, Krivični zakonik Republike Kosovo (br. 06/L-074), 2019.

⁶ Skupština Republike Kosovo, Zakon br. 05/L-020 o rodnoj ravnopravnosti, 2015.

⁷ Vlada Republike Kosovo, Nacionalna strategija za zaštitu od nasilja u porodici i nasilja nad ženama 2022–2026, sa Akcionim planom.

⁸ Kancelarija premijera – Agencija za rodnu ravnopravnost, Mandat i institucionalni mehanizmi za rodnu ravnopravnost, Priština

⁹ Ministarstvo pravde Republike Kosovo, Standardne operative procedure za postupanje u slučajevima nasilja u porodici, Priština.

žrtava poput hitnih zabrana prilaska i sistema elektronskog nadzora nasilnika (elektronske narukvice) radi praćenja poštovanja sudskih naloga.¹⁰ U okviru tranzicione pravde, važno je napomenuti da je 2014. godine izmenom zakona formalno priznat status civilnih žrtava rata za preživeli seksualnog nasilja tokom konflikta 1998–1999. godine.¹¹ Time je prvi put omogućeno da žrtve ratnog silovanja ostvare pravo na mesečnu reparaciju i institucionalno priznanje, iako je puna primena započela tek 2018. godine usled dugotrajnog perioda ćutanja i stigmatizacije.¹² Sve ove reforme predstavljaju značajan napredak u normativnom smislu – Kosovo danas nominalno poseduje savremene zakone i strategije protiv rodno zasnovanog nasilja, usklađene sa međunarodnim standardima i obavezama koje proizilaze iz CEDAW konvencije i Rezolucije 1325 Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija.¹³

¹⁰ Ministarstvo unutrašnjih poslova i Sudski savet Kosova, *Primena elektronskog nadzora kao mere zaštite u slučajevima nasilja u porodici*, 2022.

¹¹ Skupština Republike Kosovo, *Izмене i dopune Zakona o statusu i pravima civilnih žrtava rata*, 2014.

¹² Komisija za priznavanje i verifikaciju statusa preživelih seksualnog nasilja tokom rata, *Godišnji izveštaj o radu*, 2018.

¹³ Komitet Ujedinjenih nacija za eliminaciju diskriminacije žena (CEDAW), *Zaključna zapažanja za Kosovo*, kao i Savet bezbednosti UN, *Rezolucija 1325 (2000)*.

RASPROSTRANJENOST NASILJA I PRIJAVLJIVANJE

I pored snažnog pravnog okvira, istraživanja pokazuju da je nasilje nad ženama na Kosovu i dalje široko rasprostranjeno, dok je prijavljivanje nisko usled duboko ukorenjenih društvenih barijera. Prema velikom istraživanju OEBS-a iz 2019. godine, više od polovine žena (oko 54%) na Kosovu izjavilo je da je od 15. godine doživelo neki oblik psihološkog, fizičkog ili seksualnog nasilja od intimnog partnera, a skoro 30% je doživelo seksualno uznemiravanje.¹⁴ Istovremeno, porodično nasilje je jedan od najčešćih oblika kriminala u zemlji – prema podacima policije, u poslednje četiri godine registrovano je preko 10.000 slučajeva porodičnog nasilja, što ovaj oblik nasilja čini drugim najčešće prijavljivanim krivičnim delom (posle imovinskih krađa). Ipak, postoje indikacije da je stvarna prevalenca znatno veća od zvaničnog broja prijava.

Zabrinjavajuće, samo oko 2% žena prijavilo je najteže incidente partnerskog nasilja policiji. duboko ukorenjen stav da je *“porodično nasilje privatna stvar”* doprinosi tome da žrtve čute – gotovo polovina žena (48%) smatra da je nasilje u porodici privatna stvar koja se ne iznosi van doma. pored toga, još uvek značajan deo populacije toleriše ili opravdava nasilje: oko 21% ispitanika smatra da je ponekad prihvatljivo da muškarac udari svoju ženu.

Ovakvi stavovi i stigmatizacija žrtava dovode do masovnog *“tamnog broja”* nasilja koje ostaje neprijavljeno. Istraživanja su pokazala i da su određene grupe žena posebno pogođene – na primer, žene sa nižim obrazovanjem, bez sopstvenih prihoda ili iz ruralnih sredina češće prijavljuju iskustvo nasilja. Nadalje, između 2017. i 2020. najmanje 74 žene ubijene su od strane partnera ili člana porodice, što svedoči o

smrtonosnim ishodima do kojih nasilje može dovesti ukoliko se na vreme ne pruži adekvatna zaštita. Ovi alarmantni podaci pokrenuli su brojne proteste i javne apele poslednjih godina, naročito nakon niza femicida i teških slučajeva seksualnog nasilja koji su šokirali javnost. Glasno nezadovoljstvo građana pojačalo je pritisak na institucije da u praksi unaprede zaštitu žena i devojčica

¹⁴ Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju (OEBS), Dobrobit i bezbednost žena: Istraživanje o nasilju nad ženama na Kosovu, OEBS, Beč/Priština, 2019, str. 21–25.

SPECIFIČNI IZAZOVI NA SEVERU KOSOVA

Sever Kosova, sa svojom specifičnim postkriznim kontekstom, multietničkom i bezbednosnom dinamikom, suočava se sa dodatnim izazovima u suzbijanju rodno zasnovanog nasilja. Region severa (četiri opštine sa većinskim srpskim stanovništvom) dugo je funkcionisao u uslovima slabije integracije u kosovske institucije, što se odražavalo i na dostupnost zaštitnih mehanizama za žrtve nasilja. Neposredno nakon rata 1999. godine, institucionalni vakum i nepoverenje između zajednica značili su da su mnogi slučajevi porodičnog i seksualnog nasilja ostajali neprocesuirani. Takođe, međuetnička tenzija je dodatno obeshrabrivala žrtve iz nevećinskih zajednica da traže pomoć van svoje zajednice.

Period stabilizacije nakon sukoba takođe je uticao na prirodu nasilja, posebno kada govorimo o nasilju koje se dogodilo tokom i nakon rata, jer su nesigurnosti, nedostatak resursa i obnova društvenih i političkih struktura često dovodili do eskalacije nasilnih ponašanja i društvene napetosti. Ipak, zbog društvene stigme, pitanje ratnog silovanja dugo je bilo tabu, pa su tek deceniju nakon rata preživeli počele da ostvaruju formalna priznanja i podršku. Ova kolektivna trauma ostavila je dublje posledice u zajednici: prisutan je fenomen normalizacije nasilja usled ratnog nasleđa i militarizacije društva, što može dovesti do više tolerancije na nasilno ponašanje u porodici.

Ograničen pristup zaštiti i pravdi

Žrtve iz srpske, romske, Aškali i egipćanske zajednice suočavaju se sa višestrukim preprekama – osim rodne diskriminacije, često su prisutne jezičke barijere, strah od stigmatizacije unutar zajednice i nepoverenje u institucije kojima upravljaju pripadnici druge etničke grupe. Na severu je ovaj problem izražen: tradicionalne patrijarhalne norme i zatvorenost sredine dovode do toga da žene često čute o nasilju zbog bojazni od osude okoline.

Bezbednosni izazovi na severu dodatno komplikuju institucionalni odgovor na RZN. Periodične političke tenzije i incidenti bezbednosti doveli su do povremenog slabljenja prisustva i kapaciteta organa reda u ovoj oblasti. Na primer, krajem 2022. godine došlo je do masovnih ostavki policajaca iz redova kosovskih Srba u znak protesta, što je praktično paralisalo rad policije u severnim opštinama. Kao posledica, u prvoj polovini 2023. zabeležen je pad prijavljivanja krivičnih dela poput krađa i nasilja u porodici na severu, što se delom pripisuje nespremnosti građana srpske zajednice da prijavljuju slučajeve institucijama u kojima više ne rade njihovi sunarodnici. Nepoverenje prema novoangažovanim policajcima i sudijama (često iz drugih delova Kosova) dovelo je do toga da se slučajevi nasilja radije prečute ili rešavaju neformalno, umesto da se traži zaštita od državnih organa. Takođe, kvalifikacija seksualnog uznemiravanja kao prekršaja, umesto kao krivičnog dela kako je to propisano Krivičnim zakonikom Kosova, doprinosi nepoverenju u pravosudne institucije i time dovodi do neredovnog prijavljivanja ovog krivičnog dela.

Otežavajuća okolnost je i nedostatak adekvatnih servisa na terenu: prvo sigurno utočište (sklonište) za žrtve nasilja na severu otvoreno je tek 2020. godine uz podršku međunarodne zajednice.

Otvaranje prvog regionalnog skloništa za žrtve rodno zasnovanog nasilja na severu Kosova (opština Zubin Potok, jun 2020).@ [UNMIK - United Nations Mission in Kosovo](#) | Facebook

Pre toga, žrtve iz Mitrovice Sever, Leposavića, Zvečana i Zubinog Potoka morale su da se sklone u skloništa južnije od Ibra ili da ostanu u mestu gde su izložene opasnosti. Lokalne vlasti su poslednjih godina pokazale spremnost da se uključe: sve četiri severne opštine su zajednički ustupile prostor i finansijsku podršku za regionalno sklonište, kao znak da žele “institucionalnu borbu protiv nasilja u porodici”. Ovo sklonište, uz prateće programe osnaživanja (terapijske radionice, ekonomsko osnaživanje kroz platenike i dr.), pruža ne samo hitnu zaštitu već i mogućnost žrtvama da započnu proces oporavka u svom regionu.

Međutim, kapaciteti ostaju ograničeni – sklonište može da primi oko 20 osoba, a održivost finansiranja zavisi od kontinuirane podrške centralnih institucija i donatora. Bezbednosni aspekt se ogleda i u potrebi za zaštitom samog skloništa: KFOR je obezbedio i instalirao video nadzor kako bi se povećala sigurnost objekta, što pokazuje da i međunarodne strukture i dalje igraju ulogu u garantovanju bezbednosti na severu. Lokalne i međunarodne zvaničnike zajednički su podržali uspostavljanje sigurne kuće, čime je otklonjena višegodišnja praznina u zaštitnim uslugama za četiri severne opštine.

Ukratko, sever Kosova predstavlja sredinu gde se rodno zasnovano nasilje ukršta sa post-sukobnim izazovima: nasleđe rata i međuetničkog nepoverenja stvaraju plodno tlo za manju vidljivost ovog problema. Iako pravni okvir Kosova važi jednako na severu, izazovi u sprovođenju su veći zbog slabije integrisanosti zajednice, jezičkih i kulturnih barijera i napetog bezbednosnog konteksta. To znači da žene u ovim opštinama često ostaju dvostruko marginalizovane – kao žrtve nasilja i kao pripadnice zajednice koja je van punog institucionalnog sistema zaštite

NEDOSTACI U SPROVOĐENJU ZAKONA I KOORDINACIJI INSTITUCIJA

Uprkos postojanju naprednih zakona i strategija, praksa pokazuje značajne nedostatke u sprovođenju i koordinaciji koji podrivaju efikasnu zaštitu od rodno zasnovanog nasilja. Institucionalni odgovor često ne prati “nultu toleranciju” na delu, već ostaje na papiru, kako upozoravaju nezavisni izveštaji. Jedan od problema je uska orijentisanost sistema na krivično gonjenje počinitelaca, uz nedovoljno fokusiranje na potrebe žrtve. Skoro sva podrška uslovljena je time da žrtva formalno prijavi slučaj policiji, čak i kada joj je primarno potrebna zaštita ili sklonište. Manjak poverenja u institucije i strah od stigme znače da mnoge žrtve oklevaju da se obrate policiji – a bez policijske prijave otežan im je pristup sigurnim kućama i drugim vidovima pomoći. Oni koji ipak istupe, neretko se suočavaju sa neadekvatnim postupanjem: *Amnesty International* je zabeležio iskaze žena koje su policajci dočekali sa nepoverenjem ili ih čak grdili zbog prijavljivanja partnera. Slične prepreke sreću se i u centrima za socijalni rad i tužilaštvima – žrtvama često nedostaju pravovremene informacije o njihovim pravima, a *sistemski nedostaci* (preopterećeni socijalni radnici, ograničen broj stručnih psihologa i sl.) umanjuju kvalitet podrške.

Naročito brine što *sudovi ne koriste sve raspoložive mehanizme zaštite i sankcionisanja*. Iako zakon dozvoljava da se žrtvama dosudi odšteta u krivičnom postupku, analiza sudskih presuda pokazala je da sudovi nikada nisu naložili počiniocima da plate naknadu štete žrtvama. Takođe, utvrđeno je da počinioci porodičnog nasilja često prolaze sa kaznama koje nisu srazmerne težini dela – na primer, uslovne kazne ili novčane globe za ponavlače nasilja, što ne odvraća dovoljno od ponavljanja nasilja. Ovakva blagost pravosuđa bila je povod za oštre kritike javnosti i ženskih organizacija, posebno nakon nekoliko tragičnih ishoda gde su prijavljivani nasilnici ostali na slobodi pa počinili femicid. *Ustavni sud Kosova* utvrdio je 2021. da su državni organi propustili da zaštite jednu žrtvu (Sebahate Morina) koja je ubijena od strane supruga uprkos prethodnim prijavama, čime je povređeno njeno osnovno pravo na život.¹⁵ Ovakvi slučajevi ogolili su pukotine u sistemu zaštite – od neefikasne procene rizika, preko

¹⁵ <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2023/08/kosovo-authorities-are-failing-domestic-violence-victims/>

nepoštovanja mera zabrane prilaska, do slabe komunikacije između policije, tužilaštva i centara za socijalni rad.

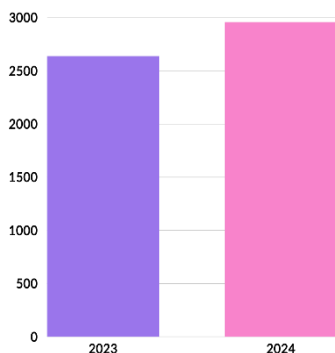
Problemi koordinacije između institucija predstavljaju trajan izazov. Iako postoje *multidisciplinarni timovi* i definisane procedure, često dolazi do prebacivanja odgovornosti. Na terenu to znači da žrtva može ostati “u procepu” između sistema – policija uhapsi nasilnika, ali centar za socijalni rad ne obezbedi blagovremeno smeštaj žrtvi, ili zdravstvena ustanova ne prijavi povrede kao nasilje, itd. Pozitivan pomak beleži se u pojedinim opštinama koje uvode lokalne koordinacione mehanizme uz podršku OEBS-a. Ti mehanizmi imaju cilj da sve relevantne službe brže razmenjuju informacije i zajedno prate svaki slučaj nasilja. Međutim, na nivou cele države, još uvek nema ujednačene primene takvog pristupa. Finansijska održivost specijalizovanih servisa je dodatni problem: skloništa za žrtve uglavnom vode nevladine organizacije i oslanjaju se na donacije, dok im državna sredstva stižu sa kašnjenjem ili u nedovoljnom obimu. Sigurne kuće (njih osam širom Kosova, plus jedno savetovalište na severu) pružaju *krucijalnu zaštitu* stotinama žena i dece godišnje, ali bez sistemskog budžetskog finansiranja njihov opstanak je neizvestan. Koalicija organizacija okupljena u *Grupu za bezbednost i rod* (SSG), predvođenu UN Women, više puta je apelovala na Skupštinu Kosova da izdvoji dovoljno sredstava za rad skloništa, ističući da je to zakonska i ustavna obaveza države.

TAMO GDE SE ZAKON I STRATEGIJE SPROVODE DOSLEDNO,
PRIMEĆUJE SE NAPREDAK – BROJ PRIJAVA NASILJA JE U
PORASTU POSLEDNJIH GODINA, ŠTO MOŽE ZNAČITI I VEĆE
POVERENJE ŽRTAVA U INSTITUCIJE.

Ipak, ključni nedostaci i dalje su prisutni: nedovoljna *prevencija* (npr. rad sa počiniocima radi sprečavanja ponovnog nasilja tek je u začetku), spor odgovor institucija i neujednačena *kvalitet usluga* od regiona do regiona. U severnom delu Kosova, pomenuti institucionalni raskorak dodatno usporava primenu zakona u praksi. Stoga stručnjaci naglašavaju da su za suzbijanje RZN neophodni održivi naponi na edukaciji i promeni svesti, kontinuirana obuka svih profesionalaca (policije, sudija, tužilaca, socijalnih radnika, zdravstvenih radnika) o rodno zasnovanom nasilju, kao i *nulta tolerancija* koja se ogleda u svakodnevnom radu – od prvog policijskog odgovora do pravosnažne sudske presude. Samo kroz takav sveobuhvatni pristup može se premostiti jaz između napisanih propisa i stvarnosti sa kojom se suočavaju žene žrtve nasilja.

SITUACIONA ANALIZA NA SEVERU KOSOVA

Zvanični podaci ukazuju na kontinuiran rast prijavljenih slučajeva nasilja nad ženama na nivou celog Kosova poslednjih godina. Tokom 2023. godine prijavljeno je 2.639 slučajeva nasilja u porodici, dok je u 2024. taj broj porastao na 2.959 slučajeva.¹⁶ Ovaj rast sugerise da se problem rodno zasnovanog nasilja (RZN) produbljuje ili da više žrtava odlučuje da prijavi nasilje. Međutim, u većinski srpskim sredinama na severu evidentno je veliko pod-

prijavljivanje slučajeva, delom zbog nepoverenja u institucije i društvene stigme, što se potvrđuje i nalazima kvalitativnog istraživanja sprovedenog za potrebe ovog dokumenta sažetka politike.

U opštinama Severna Mitrovica, Zvečan, Leposavić i Zubin Potok, dostupne statistike su ograničene. Prema jednoj analizi, opština Severna Mitrovica imala je ubedljivo najveću učestalost prijavljenog porodičnog nasilja u celoj zemlji za period jul 2023 – jun 2024. Zabeleženo je 66 slučajeva nasilja u porodici u Severnoj Mitrovici, što u odnosu na njenu malu populaciju od oko 2.346 stanovnika¹⁷ predstavlja incidencu od 281 slučaja na 10.000 stanovnika, najveću u poređenju sa bilo kojim drugim regionom Kosova. Ova brojka odražava drastičan skok prijave u Severnoj Mitrovici, iako se delom može objasniti malom registrovanom populacijom usled nepotpunog popisa stanovništva na severu.

Nasuprot tome, za ostale tri severne opštine (Zvečan, Leposavić, Zubin Potok) nema javno dostupnih disagregiranih podataka o broju prijavljenih slučajeva RZN

¹⁶ <https://radiokontaktplus.org/vesti/skoro-3-000-slucajeva-porodicnog-nasilja-za-devet-meseci/113558/>

¹⁷ <https://legalpoliticalstudies.org/wp-content/uploads/2024/12/GLPS-JR-Annual-Report-2024-Eng.pdf>

u posmatranom periodu. Indikativno, u izveštajima policije severni region često nije posebno izdvojen ili beleži minimalan broj prijava. To ne znači da nasilja nije bilo, već da mnoge žrtve u ovim sredinama nasilje ne prijavljuju zvaničnim organima. Nalazi fokus grupa ukazuju da postoje slučajevi u kojima preživeli navode da trpe porodično nasilje godinama ili decenijama, a da ga nikada nisu prijavile, što ukazuje na razmere “tamne brojke” i duboko ukorenjene prepreke prijavljivanju.

Slični nalazi pokazuju da je na nivou Kosova čak 54% žena iskusilo neki oblik psihološkog, fizičkog ili seksualnog nasilja od 15. godine, ali svega 14% ukupno prijavilo fizičko/seksualno nasilje;¹⁸ posebno je zabeleženo da žene iz srpske zajednice češće prijavljuju iskustvo fizičkog ili seksualnog nasilja nego žene iz albanske zajednice, što može ukazivati na potencijalno veću rasprostranjenost nasilja u zajednicama na severu, ali i na specifične obrasce prijavljivanja i dostupnosti podrške. Ovi podaci naglašavaju veliki jaz između stvarnog obima nasilja i broja prijava nadležnim organima.

Više od 54 % žena na Kosovu tokom života iskusilo je neki oblik nasilja, dok je samo 14 % njih, nasilje je prijavilo institucijama.

U tom kontekstu, nalazi predstavljeni u ovom policy brief-u zasnivaju se na kvalitativnom istraživanju sprovedenom u periodu od avgusta do septembra 2025. godine u severnim opštinama Kosova, kao i na analizi dostupnih podataka, izveštaja institucija, organizacija civilnog društva i medijskih izvora iz perioda

¹⁸ <https://www.rolplatform.org/osce-survey-on-violence-against-women-in-kosovo/>

2022–2025. godine. Ovakav kombinovani pristup omogućio je sagledavanje problema seksualnog uznemiravanja i rodno zasnovanog nasilja (RZN) istovremeno iz perspektive lokalnih zajednica i kroz širi institucionalni i bezbednosni kontekst.

Jedan od najizraženijih nalaza istraživanja odnosi se na dubok raskorak između rasprostranjenosti seksualnog uznemiravanja i broja formalno prijavljenih slučajeva. Učesnice fokus grupa i sagovornici u intervjuima saglasni su u oceni da se seksualno uznemiravanje, naročito u javnom prostoru, u poslednje vreme češće uočava i o njemu se više govori nego ranije, ali da to ne prati odgovarajući porast prijavljivanja institucijama. Ovakva percepcija potvrđena je i desk research nalazima, koji ukazuju da su u poslednje dve do tri godine u severnoj Mitrovici zabeleženi brojni medijski izveštaji i javne reakcije u vezi sa uznemiravanjem žena, dok zvanične statistike i sudska praksa ostaju ograničene i fragmentisane. To ukazuje da povećana vidljivost problema ne znači nužno i veće poverenje u institucionalne mehanizme zaštite.

Razlozi za neprijavljivanje, kako proizlazi iz intervjua i fokus grupa, višeslojni su i duboko ukorenjeni. Stigma, strah od osude u zajednici, bojazan od dodatne viktimizacije i nepoverenje u policiju i pravosuđe navode se kao ključne prepreke. Mnoge učesnice ističu da seksualno uznemiravanje često ne doživljavaju kao nešto što će institucije shvatiti ozbiljno, naročito kada ne postoji fizičko nasilje ili vidljive posledice. Desk research nalazi dodatno potvrđuju ovu percepciju, ukazujući da se slučajevi seksualnog uznemiravanja u praksi neretko procesuiraju kao lakši prekršaji ili se uopšte ne procesuiraju, što šalje poruku nekažnjivosti i dodatno obeshrabruje žrtve da se obrate institucijama.

INSTITUCIONALNI KAPACITETI ZA PROCESUIRANJE NASILJA NAD ŽENAMA NA SEVERU ZNATNO SU OSLABLJENI POSLE NOVEMBRA 2022. GODINE.

Tada su, usled političkih tenzija, etnički srpski službenici u velikom broju napustili kosovske institucije na severu – uključujući policajce, sudije i tužioce. Masovni odlazak osoblja doveo je do značajnog pada kapaciteta Osnovnog suda u Mitrovici i Tužilaštva da

blagovremeno sprovode pravdu. Slučajevi porodičnog nasilja i druga krivična dela ostali su u zastoju ili su prebačeni na već preopterećene institucije južno od Ibra. Prema dostupnim izveštajima, radi održavanja osnovne funkcionalnosti, privremeno su sudije iz drugih regiona preuzimale predmete iz Mitrovice, fokusirajući se prvenstveno na pritvorske predmete, slučajeve nasilja u porodici i

one pred istekom zakonskih rokova. Ipak, dugoročne posledice nedostatka lokalnog kadra uključuju kašnjenja, nagomilane predmete i smanjen pristup pravdi za žrtve RZN na severu.

Na planu policije, pokrivenost severnih opština policijskim snagama značajno je redukovana nakon povlačenja srpskih policajaca 2022. godine. Tokom 2023. nastojalo se da se upražnjena mesta popune slanjem policajaca iz drugih delova Kosova, ali su lokalne zajednice na severu te snage dočekale s nepoverenjem i otporom. Nalazi istraživanja ukazuju da je nepoverenje u policiju u srpskim sredinama u ovom periodu poraslo, pri čemu žene iz severne Mitrovice navode osećaj da policija ne obezbeđuje sigurnost ravnopravno za sve građane i da se prijave uznemiravanja često ne tretiraju dovoljno ozbiljno. Takođe se ističe da su postojali slučajevi gde građani prilikom pokušaja podnošenja prijave nisu dobili adekvatan odgovor ili su stekli utisak da se fokus stavlja na obeshrabrivanje svedoka, umesto na identifikovanje i sankcionisanje počinilaca. Ovakva iskustva doprinose osećaju nesigurnosti i dodatno smanjuju verovatnoću formalnog prijavljivanja.

Što se tiče procesuiranja, dostupni podaci sugerišu da je severni deo Kosova imao znatno manje sudskih postupaka za porodično nasilje u odnosu na druge delove zemlje. Na primer, u periodu jul 2022 – jun 2023, Osnovni sud u Mitrovici odlučio je o najmanjem broju slučajeva nasilja u porodici u poređenju sa ostalim osnovnim sudovima na Kosovu.¹⁹ Istovremeno, ukazuje se da kaznena politika za nasilje ostaje blaga: analiza presuda pokazala je da su sudovi na nivou Kosova retko izricali zatvorske kazne počinioциma porodičnog nasilja, dok su u većini slučajeva izricane uslovne osude. Ovakav ishod može podrivati poverenje žrtava da će počinioци snositi posledice i dodatno učvrstiti uverenje da prijavljivanje ne donosi zaštitu.

U isto vreme, pozitivna vest je da su krajem 2020. sve četiri severne opštine, uz podršku UNMIK-a i drugih partnera, institucionalno krenule u jačanje odgovora na nasilje u porodici osnivanjem prvog regionalnog skloništa (sigurne kuće).²⁰ Tada je istaknuto da će lokalne institucije zajednički pružati zaštitu žrtvama i unaprediti koordinaciju policije, centara za socijalni rad, tužilaštva i sudova. Međutim, nalazima desk research-a i terenskog istraživanja potvrđuje se da je ta koordinacija u praksi oslabila posle 2022. godine upravo zbog institucionalnih praznina i smanjenih kapaciteta. Sveukupno, ograničeni kapaciteti institucija,

¹⁹ <https://legalpoliticalstudies.org/wp-content/uploads/2022/11/GLPS-Just-React-Annual-Report-Domestic-and-Gender-based-Violence-in-Kosovo.pdf>

²⁰ <https://peacekeeping.un.org/en/fight-against-domestic-violence-is-finally-institutional-with-opening-of-shelter-kosovos-north>

kadrovski nedostaci i nedovoljna obučenost osoblja predstavljaju ozbiljne prepreke efikasnom odgovoru na RZN na severu.

Do 2020. godine na severu Kosova nije postojala nijedna sigurna kuća, što je značilo da su preživele nasilje morale da potraže utočište u skloništima južno od Ibra ili da se vrate nasilnicima. Nepostojanje funkcionalnog skloništa bila je velika prepreka pružanju adekvatne pomoći žrtvama u četiri severne opštine. Ova praznina je popunjena krajem juna 2020. godine otvaranjem prvog regionalnog skloništa za žrtve rodno zasnovanog nasilja u opštini Zubin Potok. Sklonište je smešteno u adaptiranoj zgradi, može da primi oko 20 korisnica sa decom, a njegovo uspostavljanje realizovano je uz podršku međunarodnih partnera i lokalnih samouprava. Sve četiri severne opštine obavezale su se da zajednički finansiraju rad skloništa i time ga učine održivim kao deo institucionalnog odgovora na nasilje.

Otvaranje ove sigurne kuće značajno je poboljšalo dostupnost zaštite za žene sa severa. U 2021. godini pružena je zaštita za 15 žena i dece iz severnog regiona, dok je u prva tri meseca 2022. broj korisnica porastao na 55, čime su kapaciteti skloništa bili premašeni. Ovi podaci ukazuju da je uspostavljanje lokalnog skloništa ohrabrilo više žrtava da potraže pomoć i da je potreba za zaštitom veća od očekivane, pri čemu su u određenim periodima korišćeni dodatni kapaciteti u hitnim slučajevima.

Pored skloništa, na severu funkcionišu centri za socijalni rad i Kancelarija za zastupanje žrtava koji pružaju pravnu i psihosocijalnu podršku. Kosovo ima mrežu regionalnih kancelarija zastupnika žrtava koje pokrivaju celu teritoriju, uključujući i region Mitrovice. Ovi zastupnici pomažu žrtvama pri prijavljivanju, prate ih kroz istragu i sudski proces, i upućuju na druge usluge. Ipak, u severnim opštinama kapaciteti ovih službi su ograničeni kadriranjem i resursima. Organizacije civilnog društva takođe igraju važnu ulogu u pružanju podrške i zagovaranju; u regionu Mitrovice deluju organizacije koje pružaju pomoć žrtvama i koje su u protekle dve godine intenzivirale aktivnosti na podizanju svesti i zagovaranju boljih usluga, posebno u svetlu novih izazova međuetničkog uznemiravanja.

Ukratko, infrastruktura podrške žrtvama na severu sada obuhvata jedan funkcionalan siguran smeštaj i osnovne institucionalne servise, ali oni rade u otežanim okolnostima. Finansijska održivost skloništa oslanja se na opštinska izdvajanja i donacije, a politička kriza i promene lokalnih vlasti tokom 2023. godine uneli su dodatnu neizvesnost u stabilnost finansiranja. Takođe, stručni kadar je prisutan u ograničenom broju, pa su kapaciteti za rehabilitaciju i reintegraciju žrtava skromni. Ipak, samo postojanje ovih servisa predstavlja značajan pomak u odnosu na period pre 2020. godine.

Poseban izazov na severu Kosova u poslednje dve do tri godine jeste pojava međuetnički obojenog seksualnog uznemiravanja na javnim mestima, što ranije nije bilo uobičajeno u meri u kojoj se danas prepoznaje kroz javne narative i iskustva žena. Prema ocenama civilnog društva i medijskim izveštajima, došlo je do porasta incidenata u kojima su žene i devojke, naročito iz srpske zajednice u severnom delu Mitrovice, mete seksualnog uznemiravanja od strane pojedinaca koji dolaze iz drugih delova grada. Ovakvi incidenti obuhvataju dobacivanje seksualnih komentara, uvrede, neprimereno približavanje, dodirivanje, neovlašćeno fotografisanje ili praćenje žena na ulici. U javnim svedočenjima i nalazima istraživanja navodi se da se osećaj bezbednosti žena u gradu pogoršao, da žene sve češće izbegavaju kretanje same u večernjim satima i da menjaju svakodnevne rutine kako bi smanjile rizik od uznemiravanja. Ujedno se naglašava da je sever ranije važio za sredinu u kojoj javno uznemiravanje nije bilo uobičajeno, ali da je od približno 2023. godine došlo do vidljivog pogoršanja situacije.

Kao odgovor na pogoršanje osećaja bezbednosti, zabeleženo je da su se žene i građani obraćali međunarodnim misijama tražeći dodatne mere zaštite i očuvanje bezbednosnih aranžmana koji se u lokalnoj percepciji povezuju sa smanjenjem rizika u javnom prostoru. Organizacije civilnog društva su u više navrata ukazivale na nedovoljnu reakciju institucija na ovakve incidente i zahtevale hitniju i vidljiviju akciju policije, kao i pojačan monitoring međunarodnih bezbednosnih i pravosudnih aktera, uz naglasak na potrebu da propusti budu sankcionisani i da se povрати poverenje javnosti u institucije kroz konkretne

Sa stanovišta žrtava, međuetničko uznemiravanje dodatno komplikuje problem prijavljivanja. Nalazi istraživanja ukazuju da žene koje trpe dobacivanja ili dodirivanje od nepoznatih muškaraca najčešće ne žele javno da istupe, niti da formalno prijave incidente, zbog straha od stigmatizacije, odmazde i uverenja da institucije neće preduzeti delotvorne mere. U fokus grupama se navodi i percepcija da su pojedini počinioci društveno zaštićeni, da postoje neformalne veze koje obeshrabruju sankcionisanje, i da je stoga prijavljivanje "neisplativo" ili čak rizično. Rezultat je povlačenje žena iz javnog prostora, izbegavanje određenih lokacija i osećaj da su sloboda kretanja i osnovna bezbednost narušeni.

rezultate. Takođe se naglašava da su među identifikovanim slučajevima bile i maloletne žrtve, što dodatno povećava hitnost odgovora.

Skoro svi navedeni problemi ukazuju na centralnu prepreku: duboko nepoverenje žrtava u sistem zaštite i strah od društvenih posledica. U severnokosovskom kontekstu, ovo nepoverenje je višeslojno. S jedne strane, žene ne veruju da će policija, tužilaštvo ili sudovi efikasno i pravično reagovati, kako zbog ranijih loših iskustava, tako i zbog etničko-političke dimenzije. U javno dostupnim analizama i u nalazima terenskog istraživanja ističe se ocena da institucije nisu preduzele dovoljno konkretnih mera da unaprede bezbednost žena na severu i da se deo žena uzdržava od prijave upravo zbog uverenja da će prijava biti banalizovana, ignorisana ili da će odgovornost biti prebačena na žrtvu. U fokus grupama se navodi i iskustvo da se nasilje ponekad tretira kao “privatna stvar”, što obeshrabruje žrtve već na prvom kontaktu sa sistemom.

S druge strane, izražen je snažan društveni pritisak i stigma u tradicionalnoj sredini. Nalazi istraživanja ukazuju da su stigma i strah od posledica među glavnim razlozima zbog kojih se nasilje ne prijavljuje. Žene strahuju od osude okoline, etiketiranja i okrivljavanja, a pominje se i bojazan da bi reakcije porodice mogle dovesti do dodatnih problema ili eskalacije. U širem društvenom kontekstu, postoje ukorenjeni stavovi da je porodično nasilje privatna stvar koja se rešava u okviru porodice, što ograničava spremnost da se pomoć traži izvan porodičnog kruga. Dok se takvi stavovi ne promene, žene će oklevati da potraže institucionalnu zaštitu čak i kada su mehanizmi formalno dostupni.

Ipak, postoje naznake blagog pomaka ka većoj prijavljenosti i većoj vidljivosti teme. U javnom prostoru poslednjih godina zabeležen je porast medijskog izveštavanja o slučajevima nasilja, organizovanje protesta i kampanja protiv nasilja nad ženama, kao i porast javne rasprave o femicidu i institucionalnoj odgovornosti.

Ovakav razvoj događaja je delimično osnažio žene da nasilje češće prepoznaju i da razmotre prijavljivanje, dok su na severu zabeležene i određene inicijative i javne reakcije, iako u manjem obimu. Ipak, i pored povećane vidljivosti, ključni problem ostaje isti: bez vidljivih institucionalnih rezultata, poverenje se teško obnavlja, a bez poverenja prijavljivanje ostaje nisko.

U zaključku, seksualno uznemiravanje i rodno zasnovano nasilje na severu Kosova ostaju ozbiljan ali nedovoljno vidljiv problem. Statistike o prijavljenim

slučajevima su niske i varljive, jer često više oslikavaju poteškoće u prijavljivanju nego realno stanje na terenu. Kvalitativni nalazi ukazuju da mnoge žene trpe nasilje u tišini, bilo u porodici ili na ulici, suočene sa dvostrukim izazovom: neefikasnim institucijama i društvenom stigmom. Postojeći mehanizmi podrške pružaju važnu pomoć, ali su njihov domet i kapacitet ograničeni, naročito u uslovima institucionalnih praznina i bezbednosnih tenzija. Dodatno, nove međuetničke tenzije doprinele su pojavnim oblicima uznemiravanja koji komplikuju bezbednosni kontekst na severu i dodatno utiču na osećaj nesigurnosti žena u javnom prostoru. Sve to ukazuje na potrebu za sveobuhvatnim pristupom koji uključuje jačanje poverenja u policiju i pravosuđe kroz konkretne rezultate, ulaganje u lokalne službe podrške i sistematski rad na razbijanju stigme i normalizacije uznemiravanja i nasilja. Samo kombinacijom ovih mera može se postići da žrtve nasilja progovore i dobiju zaštitu koju zaslužuju, a da javni prostor i institucije budu jednako dostupni i bezbedni za sve žene, bez obzira na etničku pripadnost ili mesto prebivališta.

PERSPEKTIVA ŽRTAVA: ZAŠTO INSTITUCIONALNI ODGOVOR NIJE DOVOLJAN

Nalazi kvalitativnog istraživanja ukazuju da žrtve rodno zasnovanog nasilja i seksualnog uznemiravanja institucionalni odgovor doživljavaju kao nedovoljan, nepredvidiv i često obeshrabrujući. Iako formalni mehanizmi zaštite postoje, način na koji oni funkcioniraju u praksi ne odgovara potrebama žrtava, naročito u osjetljivom kontekstu severa Kosova. Policija, sudovi i centri za socijalni rad često se percipiraju kao udaljeni, neefikasni ili nedovoljno senzibilisani za specifičnosti rodno zasnovanog nasilja, što utiče na nizak nivo poverenja i spremnosti žrtava da se obrate institucijama.

Sudovi i tužilaštva se iz perspektive žrtava doživljavaju kao spori i teško dostupni, sa dugim rokovima i neizvesnim ishodima. Postupci koji traju mesecima ili godinama dodatno obeshrabruju žene da uđu u pravni proces, naročito kada se uzmu u obzir emocionalni troškovi ponovnog prepričavanja trauma i izlaganja javnosti. Blaga kaznena politika i učestalo izricanje uslovnih osuda dodatno potkopavaju poverenje u sistem, jer žrtve ne vide jasnu poruku da je nasilje neprihvatljivo i da će biti adekvatno sankcionisano. U tom smislu, poverenje u pravosudni sistem se dodatno urušava činjenicom da je većina slučajeva seksualnog uznemiravanja na severu kvalifikovana kao prekršaj, umesto kao krivično delo, kao što propisuje Krivični zakonik Kosova.

Centri za socijalni rad i drugi servisi podrške formalno predstavljaju važan deo sistema zaštite, ali istraživanje ukazuje da su njihove uloge često nedovoljno

Iz perspektive žrtava, prvi kontakt sa institucijama predstavlja ključni trenutak u kojem se odlučuje da li će nasilje biti prijavljeno i dalje procesuirano. Međutim, istraživanje pokazuje da su iskustva sa policijom često obeležena sporim reagovanjem, nedostatkom jasnih informacija o procedurama i neujednačenim pristupom pojedinim službenika. U slučajevima seksualnog uznemiravanja, naročito kada ne postoji fizičko nasilje, žrtve često imaju utisak da njihova prijava neće biti shvaćena ozbiljno ili da neće dovesti do konkretnih posledica po počinioca. Ovakva percepcija doprinosi uverenju da prijavljivanje nosi više rizika nego koristi.

jasne i vidljive žrtvama. Nedostatak kadra, ograničeni resursi i preopterećenost zaposlenih utiču na kvalitet i kontinuitet podrške. Žrtve često nisu sigurne koje vrste pomoći mogu dobiti, koliko dugo podrška traje i kako se različite institucije međusobno koordiniraju. Ovaj nedostatak jasnoće dodatno doprinosi osećaju nesigurnosti i gubitku poverenja u sistem kao celinu.

U SLUČAJEVIMA KADA SE
SEKSUALNO UZNEMIRAVANJE ILI
DRUGI OBLICI NASILJA
PERCIPIRAJU KAO MEĐUETNIČKI
INCIDENTI, ŽENE SE
SUOČAVAJU SA DODATNIM
STRAHOM OD POLITIZACIJE
SLUČAJEVA

Poverenje se, prema nalazima istraživanja, „gubi“ u trenutku kada žrtve steknu utisak da sistem ne razume njihovu situaciju, da ih ne štiti dovoljno ili da ih indirektno izlaže dodatnoj stigmatizaciji. Strah od sekundarne viktimizacije, od neadekvatnog postupanja službenika ili od curenja informacija u malim sredinama dodatno obeshrabruje žene da se obrate institucijama. Kao rezultat, formalni mehanizmi zaštite ostaju

nedovoljno korišćeni, dok se nasilje često rešava neformalno ili ostaje potpuno neprijavljeno.

POSEBNA RANJIVOST ŽENA U MULTIJETNIČKOM I POSTKONFLIKTNOM OKRUŽENJU

Žene na severu Kosova suočavaju se sa dodatnim slojevima ranjivosti koji proizilaze iz multijetničkog i postkonfliktnog konteksta u kojem žive. Rodno zasnovano nasilje i seksualno uznemiravanje u ovakvom okruženju ne mogu se posmatrati isključivo kao rodni problem, već i kao pitanje bezbednosti, društvenih odnosa i političke osetljivosti. Istraživanje pokazuje da međuetnička dimenzija nasilja i uznemiravanja značajno utiče na percepciju rizika i odluku o prijavljivanju.

Postoji bojazan da prijavljivanje nasilja može biti zloupotrebjeno u širem političkom ili bezbednosnom diskursu, što žrtve dodatno izlaže pritisku i potencijalnim posledicama po njihovu bezbednost i položaj u zajednici. Ovakav

kontekst utiče na to da se nasilje ne doživljava samo kao lično iskustvo, već kao događaj sa mogućim kolektivnim implikacijama.

Žene iz nevećinskih zajednica nose poseban teret, jer se često osećaju institucionalno nevidljivima ili marginalizovanima. Istraživanje ukazuje da one imaju niži nivo poverenja u institucije, kako zbog prethodnih iskustava, tako i zbog percepcije da institucije ne funkcionišu jednako za sve zajednice. U takvom okruženju, prijavljivanje nasilja može biti doživljeno kao dodatni rizik, a ne kao put ka zaštiti. Strah od toga da slučaj neće biti adekvatno procesuiran ili da će odgovornost biti prebačena na žrtvu dodatno pojačava osećaj nesigurnosti.

Nestabilan politički kontekst takođe utiče na ograničen prostor za međusobnu solidarnost među ženama iz različitih zajednica. Iako su iskustva rodno zasnovanog nasilja često slična bez obzira na etničku pripadnost, istraživanje pokazuje da postoje barijere u zajedničkom delovanju i javnom istupanju. Nedostatak poverenja, strah od pogrešnog tumačenja i opšta polarizacija društva otežavaju razvoj zajedničkih inicijativa koje bi mogle doprineti jačanju zaštite žena i vidljivosti problema.

Sve navedeno čini žene na severu Kosova posebno ranjivom grupom kada je reč o rodno zasnovanom nasilju i seksualnom uznemiravanju. Njihova iskustva oblikovana su ne samo rodnim nejednakostima, već i složenim političkim, etničkim i bezbednosnim okolnostima. Upravo zbog toga, politike i mere usmerene na prevenciju i odgovor na nasilje moraju biti kontekstualno prilagođene i zasnovane na razumevanju specifičnih izazova multietničkog okruženja. Bez takvog pristupa, postoji rizik da univerzalna rešenja ostanu nedovoljno efikasna i da ne odgovore na stvarne potrebe žena u ovom delu Kosova.

ZAKLJUČAK

Analiza rodno zasnovanog nasilja i seksualnog uznemiravanja na severu Kosova ukazuje na duboko ukorenjen i višeslojan problem koji prevazilazi okvire pojedinačnih incidenata. Dostupni statistički podaci, u kombinaciji sa nalazima kvalitativnog istraživanja, potvrđuju postojanje značajnog raskoraka između stvarnog obima nasilja i broja formalno prijavljenih slučajeva. Ovaj jaz ne proizlazi iz nepostojanja institucionalnih mehanizama, već iz njihove ograničene funkcionalnosti u praksi i niskog nivoa poverenja koje žrtve imaju u sistem zaštite.

Istraživanje pokazuje da formalni odgovori institucija ne uspevaju da pruže osećaj sigurnosti, predvidivosti i podrške koji su žrtvama neophodni da bi se odlučile na prijavljivanje nasilja. Sporost postupaka, neujednačena praksa i percepcija blage kaznene politike umanjuju veru u to da će prijavljivanje dovesti do stvarne zaštite ili promene. Posebno je zabrinjavajuće to što seksualno uznemiravanje ostaje nedovoljno prepoznato i adresirano, uprkos njegovom snažnom uticaju na slobodu kretanja, svakodnevnog život i učešće žena u javnom prostoru.

Specifičnosti severa Kosova dodatno komplikuju ovu sliku. Multietnički i posлесukobni kontekst, institucionalni diskontinuiteti i opšte bezbednosne tenzije stvaraju okruženje u kojem se nasilje često doživljava kao previše rizično za prijavljivanje. Žene iz nevećinskih zajednica suočavaju se sa dodatnim teretom straha od politizacije slučajeva, društvene stigmatizacije i institucionalne nevidljivosti, što ih dodatno udaljava od formalnih mehanizama zaštite.

U takvim okolnostima, rodno zasnovano nasilje i seksualno uznemiravanje ne ostavljaju posledice samo po pojedinačne žrtve, već imaju šire društvene implikacije – ograničavaju slobodu kretanja, produbljuju nepoverenje u institucije i utiču na društvenu koheziju. Analiza jasno pokazuje da univerzalni i formalni pristupi nisu dovoljni ukoliko nisu prilagođeni lokalnom kontekstu i stvarnim iskustvima žena.

Zaključci ove analize ukazuju na potrebu za sveobuhvatnim i kontekstualno osetljivim pristupom, koji podrazumeva jačanje institucionalne odgovornosti, unapređenje kvaliteta prvog kontakta sa žrtvama, veću vidljivost i dostupnost podrške, kao i sistematski rad na promeni društvenih normi koje normalizuju nasilje. Bez ovakvog pristupa, rodno zasnovano nasilje i seksualno uznemiravanje će nastaviti da ostaju nedovoljno vidljivi i nedovoljno adresirani, sa dugoročnim posledicama po bezbednost žena i stabilnost zajednica na severu Kosova.

PREPORUKE

Na osnovu nalaza istraživanja i analize institucionalnog i bezbednosnog konteksta na severu Kosova, neophodno je preduzeti ciljane i koordinisane mere koje odgovaraju specifičnim izazovima ovog regiona. Sledeće preporuke usmerene su ka unapređenju prevencije, zaštite žrtava i jačanju institucionalne odgovornosti.

1. Jačanje poverenja u policiju kroz vidljiv i dosledan odgovor na seksualno uznemiravanje i RZN

Potrebno je unaprediti kvalitet prvog institucionalnog kontakta sa žrtvama, naročito u policiji. To podrazumeva obavezne, kontinuirane obuke policijskih službenika o postupanju u slučajevima seksualnog uznemiravanja i rodno zasnovanog nasilja, sa posebnim naglaskom na rad u multietničkom i postkonfliktnom okruženju. Policijski odgovor mora biti brz, predvidiv i jasan, kako bi se poslala poruka da se i „lakši“ oblici nasilja shvataju ozbiljno i da prijavljivanje ima smisla.

2. Unapređenje institucionalne koordinacije na lokalnom nivou

Postojeći mehanizmi međuinstitucionalne saradnje (policija, centri za socijalni rad, tužilaštvo, sudovi i NVO) moraju biti osnaženi i dosledno primenjivani u praksi. Na severu Kosova potrebno je obnoviti i stabilizovati lokalne koordinacione mehanizme, uz jasnu podelu odgovornosti i redovnu razmenu informacija, kako bi se sprečilo da žrtve „ispadnu iz sistema“ zbog institucionalnih praznina.

3. Poseban fokus na seksualno uznemiravanje kao oblik rodno zasnovanog nasilja

Seksualno uznemiravanje mora biti jasnije prepoznato kao ozbiljan bezbednosni i društveni problem, a ne kao marginalno ili „manje važno“ ponašanje. Neophodno je unaprediti praksu evidentiranja i procesuiranja ovih slučajeva, uključujući jasne protokole postupanja, adekvatnu pravnu kvalifikaciju i proporcionalne sankcije. Sa tim u vezi, vrlo je važno seksualno uznemiravanje kvalifikovati kao krivično delo, u skladu sa Krivičnim zakonikom, a ne kao prekršaj. Ovo je posebno važno u javnim prostorima, gde uznemiravanje direktno utiče na slobodu kretanja žena. Ova preporuka podrazumeva kontinuiranu edukaciju policajaca, tužilaca i sudija, kao i bolju koordinaciju u radu ovih institucija.

4. Jačanje dostupnosti i održivosti servisa podrške na severu Kosova

Postojeći servisi podrške, uključujući regionalno sklonište, centre za socijalni rad i kancelarije za zastupanje žrtava, moraju imati stabilno i dugoročno finansiranje. Neophodno je ulagati u jačanje stručnih kapaciteta (psihološka, pravna i socijalna podrška), kao i u veću vidljivost ovih usluga u lokalnim zajednicama, kako bi žene znale kome mogu da se obrate i šta mogu da očekuju.

5. Kontekstualno prilagođen pristup ženama iz nevećinskih zajednica

Javne politike i institucionalne mere moraju uzeti u obzir dodatne rizike sa kojima se suočavaju žene iz nevećinskih zajednica, uključujući strah od politizacije slučajeva, stigmatizaciju i institucionalnu nevidljivost. To podrazumeva jezički i kulturno prilagođene usluge, kao i mere koje će osigurati da prijavljivanje nasilja ne dovodi do dodatne marginalizacije ili bezbednosnih rizika.

6. Aktivnija uloga međunarodnih aktera u monitoringu i izgradnji kapaciteta

U svetlu oslabljenih institucionalnih kapaciteta na severu, međunarodne misije i organizacije treba da nastave i ojačaju ulogu u monitoringu postupanja institucija u slučajevima RZN kao i u pružanju tehničke i stručne podrške. Njihovo prisustvo može doprineti povećanju poverenja javnosti i unapređenju standarda postupanja.

7. Dugoročne preventivne mere i rad na promeni društvenih normi

Pored institucionalnih intervencija, neophodno je ulagati u dugoročne preventivne aktivnosti koje se bave društvenim normama, rodnom stereotipima i normalizacijom nasilja. Kampanje podizanja svesti, rad sa mladima i uključivanje lokalnih aktera i medija ključni su za stvaranje okruženja u kojem se seksualno uznemiravanje i rodno zasnovano nasilje prepoznaju, osuđuju i prijavljuju.

Break the Silence
Stop the Violence

